

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Preceptoriu[m] Domini Gotscalci Hollen de ordine Heremitarum sancti Augustini

Hollen, Godescalcus

Nurmberge, 1521

VD16 H 4471

Non accipies nome[n] dei tui inuanum.

urn:nbn:de:hbz:466:1-30748

Preceptum Secundum

E fuit cur iuramentū ab eo recepisset? Et ille. Quia mihi meū negauit. Et iudex. Nonne potius debuisses perdere talem substantiam quā ipsius animā et tuam? nōne anima plus est quā omnis temporalis substantia? Tūc talis iudex iussit eum flagellari. Qui euigilans omnia que acciderant sibi enarrauit et in signū huius plagas in dorso et in corpore ostendit et nullo modo potuit sanari donec penituerat. Sed tūc querit si iudex scit eū falsum iuraturū an debet cogere eū ad iuramentū et ei recipere iuramentū? Rūdet archidiaconus in rosario suo super casū ille. xxij. q. v. quod iudex nō peccat: et potest eius recipere iuramentū quous scit eum falsum iuramentū facturū. Hoc idem tenet theologi. Unde beatus Augustinus allegat in sermone de decollatione Joannis baptiste. quod quidam Tutus nomine de yponēsi ecclesia propter falsum iuramentū quod a vicino suo receperat: grauiter in nocte sequenti fuit a spiritibus flagellatus. Ideo dicunt theologi quod ideo nō peccat iudex: quia ipse nō requirit iuramentū propter se sed propter alios: et sicut minister legis: cuius ipse nō est dispensator: sed executor: vñ nō potest remittere iuramentum quod secundum ordinem iuris exhibendū est. Item ideo nō peccat quia nō ipse compellit eū iurare sed lex quod hoc mandatur. Et sicut nō peccat iudex interficiēs hominem cōuictum secundum allegata et probata quantumcumque sciat ipse eum innocentem: quia nō ipse eum interficit sed lex. ut dicitur. xxij. q. v. ca. si homicidium. Sic nō peccat iudex requirens iuramentum in iudicio seruando iuris ordinem quantumcumque sciat iurantem falsum esse iuraturum. Debet tamen statuta et legem imponens iuramenta cum magna grauitate persuadere. Et debet diligenter inquirere si alio modo potest veritatem inquirere aut indagare antequam statim iurare compellat. Vel deberet recurrere ad superiorē. Hec uia tutior esse uidetur iudici. Si autem esset dubius et ignorat utrū sit falsum iuraturus vel non: tūc nō peccat iudex si iuramentū ab eo requirit. Hec Augustinus. de anchona super Matthe. Idem tenet Thomas in. ij. q. xcvij. arti. iij. Sed quod est de illo qui audit aliquē iurare falsum et ipse scit et tacet.

Rūdet Thom. scda scda. q. xcviij. arti. iij. allegans illud Leuit. v. Si peccauerit anima et audierit vocem iurantem falsum: testis fuerit quod ipse vidit aut conscius est nisi indicauerit: iniquitatem suā portabit. Rūdet Thom. vi. quod sicut Augustinus dicit. Moyses nō expressit in predicta auctoritate cui sit indicandū perturū alterius et ideo intellexit quod debeat indicare talibus quod magis potest prodesse quā obesse piurio. Similiter nō expressit etiā quo ordine debet manifestare. Ideo uidetur esse seruandus ordo euangelicus cū sit peccatū piurij occultū: et precipue quando non vergit in detrimentū alterius: quia in tali casu nō habet locum ordo euangelicus. Hec Thomas.

Non accipies nomē dei tui inuaniū.

Quinti qui peccant contra illud preceptū sunt omnes illi qui iurāt se uelle facere aliquod malū: ut occidere hominem aut luxuriari aut illū uelle verberare aut se uelle vindicare: aut illi elemosinam non dare aut nō hospitare: tales omnes peccāt mortaliter. Contra quos Iherosol. in li. de summo bono. et ponitur. xxij. q. iij. c. in malis promissis rescinde fidem: in turpi uoto muta decretū. Sic iurauit Dauid uelle occidere Abal. ut patet. i. Reg. xxv. et ponitur. xxij. q. iij. c. quod Dauid iurauit per sanguis effusionē sed non impleuit. Maior pietas fuit quod si impleuisset. Item ibidem iurauit Dauid temere: sed non impleuit iuratiōem maiori pietate ductus. Talia iuramēta nisi sunt implenda. ut patet. xxij. q. iij. ca. Si aliquid forte nos incautius iurare contigerit quod obseruātū in peiorē vergit exitū: libere illud salubriori cōsilio mutandū nouerim. Hec Beda. Vergit autem in peiorē exitus sex modis. Primo quia secundum se est malū: et est mortale peccatū in se: ut cū quis iurat se illū occidere uelle aut cōmittere adulteriū: in quocumque casu peccat iurādo et iuramentū implēdo talis quilibet sic iurans auctoritate propria: potest cōtrauenire iuramēto sed imponēda est ei pena de temerario iuramēto. Iō dicitur. xxij. q. iij. Video dauid piū hominem et sanctū: iuratiōne temerariā incidisse et maluisse non facere quod iurauerat: quod iuratiōne suā hominis fuso sanguine implere. Ibidem autem. c. iurauit dicitur.

A Dauid de duob⁹ pctis minimū elegit. Secundo vergit in deteriozem exitū: qñ q̄s iuratur q̄s in se est veniale. Talis etiā pōt p̄tra uenire p̄pria auctoritate. Tertio cū q̄s iuratur q̄s in se licitū ē: s; de nouo aliqd̄ emergit q̄s est illicitū q̄s fuit imp̄meditatū non peccat iurādo sed peccat illud illicitum implēdo: q̄le fuit iuramentū Herodis: q̄ iurauit puelle saltāti se datur. quicqd̄ petisset. hoc em̄ iuramentum poterat esse a principio licitū intellecta debita p̄ditioe: sc; si peteret q̄s dare liceret: s; impletio iuramenti fuit valde illicita. **A**n̄ Ambros. in li. de officijs. et ponit. xxij. q. iij. c. est etiā cōtra officium nōnunq̄ soluere iuramētū: vt Herodes q̄ iurauit qm̄ quicqd̄ petitura esset dare filie herodiadis: necē iohannis prestauit ne promissum negaret. **H**ec ille. Detestabile em̄ valde fuit peccatū herodis: q̄a sub p̄textu iuramenti miscuit homicidiū epularū conuiuio. Recitat em̄ Hiero. Cum q̄dam comes dormiret in sinu meretricis: et diceret ei meretrix: nunq̄ vidisse hoīem decollatū: mandauit vt cuidā qui reus erat mortis caput in cōuiuio truncaret. De quo vehementer fuit reprehensus: quod epulas sanguini cōmiscuerat: et mortem q̄uis noxi hominis in deliciis alterius prestitit. Tale peccatum Herodis nullo modo fuit excusabile: imo vehementer fuit aggrauatum p̄pter malam intentionē. Dicit enim Hierony. q̄ Herodes ideo iurauit: vt future occisionis machinas p̄pararet. Nam causam occidendi non videbat: populū timebat q̄ eū tanq̄ p̄phetā habebat. Secundo propter rei illicite iurationē. Nam iurauit p̄pter filie saltationē. Tertio p̄pter iuramentū interfectionē: qui nunq̄ peccauit: talis etiā ficiurās pōt p̄pria auctoritate p̄trauenire suo iuramēto. Quarto p̄git iuramentū deteriore: et iō nō est obseruādū: qñ excludit opus pietatis ex charitate faciendū: vt qñ iuratur aliqd̄ q̄ nihil dabit isti vel illi ex charitate: vel non dabit elemosynā illis fratribus aut monialibus &c. Quinto qñ excludit opus de genere bonorū: vt cum quis iuratur q̄ nunq̄ erit ep̄s aut monachus vel sacerdos: et q̄ nō celebrabit vsq̄ ad mensē vel q̄ non ieiunabit p̄ pctis in pane et aqua

vel q̄ non dicet psalteriū. Sexto cū excludit opus indifferens pia intentione p̄ deo aut pximo faciendū: vt si quis iuratur q̄ non loquat̄ martino: vel domū eius non intrabit: vel q̄ nō coquet ad furnū eius: vel non molet ad molendinū eius: si aliquis iuret h̄mōi indifferens: credo q̄ propter h̄mōi iuramenta non debet declinare a talibus si ea velit facere pia intentione: et p̄pter deum et salutē anime sue: et p̄pter tollendum scandalum pximi: cōtra quem sic iurauit. In istis vltimis trib⁹ q̄uis h̄mōi iuramenta nō sunt obligatoria nec imponenda fit penitentia p̄ transgressioe earū tanq̄ pro mortali: non expedit tamen p̄pter reuerentiam sacramēti: cum est scandalū simpliciuū qui reputant se incurrere piuriū et inde incurrūt in facilitatem labendi in piuriū: vel petenda est absolutio a sup̄iori: qui h̄mōi iuramenta debet faciliter relaxare: vel potius ostēdere sic iurātes non fuisse obligatos et imponere p̄niam de temerario iuramento. **C**ōcordat Tho. cū hoc in scripto. **S**exti q̄ peccat p̄tra hoc p̄ceptum sunt q̄ dicūt q̄ iuramentū q̄s quis p̄pter metum corpis vel per vim vel p̄ metū extortum iurauit se aliqd̄ facturū vel daturū: q̄ hoc nō sit obligatoriuū. Contra quos d̄ extra de iureiu. c. veruz. vbi dicit. An a sacri vinculo absoluent: q̄ illud inuiti p̄ vitā seruāda et rebus fecerūt. Sequit̄. **L**etoz vt agatur consultius: et auferat̄ via piurandi nō eis ita expresse dicat̄: vt iuramēta nō seruent. **H**ec ibi. Ergo iurās reuertī ad carcerem vel captiuitatem tenet seruare iuramētū: vt determinat Aug. i. d̄ ciui. dei. c. xiiij. cōmendans marcū regulū ciuem romanū: q̄ cum esset duct⁹ captiuus a carthaginensibus: et missus romam ab eisde p̄ cōmutatione captiuorū mortuorū. Ille romam veniens: venit in senatū et captiuos reddi et cōmutari negauit esse vtile: eo q̄ illi essent adolēcentes et boni duces. **I**p̄e aut̄ p̄tute deficiens: et cum retineretur a propinqs et amicis redire maluit q̄ fidem hosti nō seruare: q̄ iurauerat p̄ falsos deos se reuersurū: pot⁹ reuertī tñ voluit q̄ suū iuramentum nō seruare: q̄uis sciret q̄ eum occidere vellēt. **P**atet ergo cōtumaciū fuerit me-

Preceptum Secundum

Etus q̄ semper iurans obligat̄ dūmodo pos-
sit seruare sine interitu salutis. i. si non ver-
git in peiorem exitum. Et si alicubi inuenia-
tur r̄sum q̄ nō tenet: intelligit̄ dictum in
odium violētoꝝ: vel cū quibus iurauerat
se datur̄ res eccl̄iasticas. vt patz̄ extra de
iure iur̄. c. Si nō. Extra q̄d̄ vi metus. c. ad
audiētiam. Pōt̄ tñ qui sic iurauerat petere
ab ep̄o vt cogat̄ illū absoluere a iuramēto
extra de iure iur̄. c. ex ministratiōe. sed si
non poterat ad hoc induci soluat̄ et postea
repetet: q̄ licet iurauerat soluere: nō tamē
iurauit nō repetere. ex de iure iur̄. c. debi-
tores. extra q̄d̄ vi metus. cau. ad audiētiam.
Si aut̄ iurauerit q̄ soluerit et nō repeteret
tunc denūciat̄ eccl̄ie s̄m formā euangeli-
cam. Si peccauerit in te frater tuus: vt sic
eccl̄ia compellat̄ ip̄m ad p̄niam: in qua ve-
niet absolutio iuramenti vel restitutio ma-
li accepti. Si vero iurauit q̄ non denūcia-
ret iuramentū est illicitū quo ad hoc: adeo
nō est seruādū. Cum his etiā cōcordat̄ tho-
mas in sum. q. lxxxix. ar. vii. et pe. et Inno-
centi⁹ extra de his q̄ vi metus. cā s̄nt̄ in glo-
sa. sup. c. ad aures. et Berth. sup. c. abbas.
et Hostiē. in glo. super. c. ad aures. Cū au-
tem quis est cōpulsus ab alio sciēt̄er periur-
rare: ambo sunt̄ periuri: et peccant mortali-
ter. vt dicit̄ Raym. c. x. quid de illo. xxij. q.
v. qui cōpulsus. Pōnat̄ casus q̄ vniuersi-
tatis alicuius ciuitatis vel collegij obliga-
uit se iuramento: et aliquid iurantes mor-
tui sunt. Queritur: vtrū successores sunt̄
periuri si transgrediantur: Respondeat̄ s̄m
Raymun. §. xv. Itēz pōno et dico q̄ sunt̄
periuri. Obligatio em̄ iuramenti p̄sonalis
est: et nō transit ad successores: q̄ntū ad per-
iurium periculi: tenent̄ tamen adimplere.
Archidiacono. extra de iure iur̄. c. veritatis.
Concordat̄ Thomas in sum. arti. ij. Sed
quid si hoīes alicui⁹ ciuitatis vniuersitat̄
aut societatis iurant se aliquid facturos nū-
quid p̄nt̄ sibi iuramentū remittere? Respō-
det̄ Guilhelm⁹. et idē notat̄ Joannes de li-
gnano de iure iur̄. in cle. capi. vnico. q̄ hoc
pōt̄ itelligi quatuor modis. Primo si iura-
mentū sit de his q̄ pertinet̄ ad cultum dei:
seu ad religionem vel pietatē nō possunt̄ si-
bi mutuo remittere. Et si duo iurēt̄ q̄ ibūt

15
vltra mare ad militādū p̄ fide: vel q̄ intra
būt religionē vel q̄ dicēt̄ duo vel tria p̄sal-
teria adinuicē. Aut si artifices iurāt vt de
lucro suo portione dabunt alicui eccl̄ie fa-
bricade: vel in altos pios vsus non p̄nt̄ sibi
mutuo remittere. Secūdo mō pōt̄ itelligi
si iuramētū sit de tp̄alibus si tale sit q̄ abs-
q̄ iuramēto tenent̄ facere: tunc etiam non
possunt̄ remittere mutuo: vt si carnifices
iurent q̄ nō vendant carnes infectas: et q̄
mercatores nō sophisticabūt merces suas
et h̄mōi. Tertio mō potest̄ itelligi si iu-
ramētū sit sup̄ re tēporali: sic tñ q̄ illd̄ q̄d̄
iurant nō tenebant̄ facere absq̄ iuramen-
to: tūc illd̄ q̄d̄ iurāt si spectat ad cōmodum
vel incōmodū iurantiū: p̄nt̄ sibi inuicem re-
mittere: vt si iurat̄ aliq̄s q̄ faciet alteri do-
mū vel scribat̄ librū: et ille reddet̄ ei merce-
dem: s̄nt̄ quādo duo socij iurāt se cōicare si-
bi omnia bona sine lucro. Si aut̄ spectat̄ q̄
iurāt ad cōmodū alioꝝ magis q̄ iurantiū
nō possunt̄ sibi remittere: vt si artifices iu-
rant: q̄ de mercibus. xx. solidoz̄ non reci-
piant de lucro nisi vnū solidū: vel q̄ nō tra-
hent̄ pannum dum mēsurant eumentibus.
Quarto mō si obseruantia iuramenti sit
alijs dānosa: tale iuramentū nō est obliga-
torij: vt si sutores iurāt q̄ certo tēpore nō
laborabūt propter hoc vt carius vendant:
vel carnifices nō mactabūt aſalia nisi sub
certo nūero vt carius vēdāt: tenent̄ et des-
bent̄ sibi mutuo iuramentum remittere.
Tertio querit̄: quis pōt̄ in iuramēto di-
spensare et q̄lter? R̄ndet̄ Aug. de ancho-
na sup̄ Math̄. dicens. q̄ dispensatio iura-
menti potest̄ dupliciter itelligi. Primo q̄
ip̄m iuramentū nō seruet̄: sic in iuramēto
dispensare est impossibile per hoīem: q̄ ob-
seruatio iuramenti cōtinet̄ sub diuino pre-
cepto: et indispensable est iuramentū: et p̄-
cipue mandata prime tabule. Secūdo itel-
ligit̄ q̄ cōtentū vel inclusum sub iuramen-
to nō includat̄ vel cōtineat̄: et sic pōt̄ cū iu-
ramento dispensari: vt negociū quod ca-
dit sub iuramento non cadit sub eo: q̄ forte
q̄d̄ sub iuramento est cōtentū: repugnat̄ co-
mitibus qui iuramētum sequuntur. Quis
em̄ repugnat̄ iusticie et equitati: vt si quis
iurat̄ hoīem velle occidere vel adultera-

ri: et in talibus non indiget dispensatione. Quis repugnat iudicio discretionis et maturitati: et sic omnia iuramenta que dubia sunt an sunt licita vel non: verum sunt expedienda vel non. Sed que cauta vocantur dispensabilia sunt. Dicit sanctus Thomas in illo iuramento potest quilibet episcopus dispensare. Quandoque repugnat iuratis potestati: ut cum permittit aliquid sub iuramento: quod est manifeste licitum et utile: sed in casu fit illicitum et impossibile. In tali iuramento non videtur habere locum dispensatio: nisi aliquid melius occurrat faciendum ad communem utilitatem: quod maxime videtur pertinere ad potestatem pape: qui habet curam universalis ecclesie vel etiam absoluta relaxatio: quia solus papa a licito iuramento absoluit. ut patet. xv. q. vj. Alias. Idem pontifex romanus zachariam regem francorum non tam pro suis iniquitatibus: quam pro eo quia tante potestati erat inutilis a regno deposuit: et Pipinum Karoli imperatoris patrem in eius locum substituit: omnesque francigenas a iuramento fidelitatis absoluit. Quandoque repugnat iuramentum superioris auctoritati: sicut cum puella est in domo patris: sic est sub eius potestate: et vxor sub potestate viri. Iuramentum puelle per patrem: et vxoris per virum reuocari potest. ut dicitur Numeri. xxxviij. Sic potest reuocari iuramenta seruorum a domino: ut patet di. lxxij. c. si seruus. vxoris a marito suo. xxxiiij. q. v. ca. matrimonium. monachi a suo abbate. ij. q. iij. c. monachus. Quis repugnat reipublice utilitati. Sic cum papa totius reipublice utilitatem et communitatem habeat videre et considerare dispensare potest. Idcirco omnia iuramenta per eum considerata utilitate reipublice dispensabilia sunt dispensare in iuramentis sine aliqua commutatione in melius solus papa potest. Episcopus si non potest simpliciter absoluere a iuramento: potest tamen in melius commutare. Nec hoc est venire contra iuramentum vel infringere. ut extra de iur. c. puenit. dicit Innocentius eodem titulo in glo. c. debitoribus. quod episcopus in iuramentis dispensat si sunt dolo. metu. vel vi extorta. xv. q. vj. ca. j. ij. extra eo. cum contingat imo dispensare potest quibus ex causa in iuramentis licite prestitis ut extra. xv. q. vj. nos sanctorum.

Non assumes inuani nomen dei tui. **S**eptimi qui peccant contra hoc preceptum sunt qui iurant proximo suo in dolo. vñ ps. Quis ascendet in montem domini: aut quis stabit in loco sancto eius? Sequitur nec iurauit in dolo proximo suo. vñ Aug. super ps. et pontif. xxij. q. ij. c. In dolo iurat qui aliter facturus est quam permittit cum iuratum sit nequiter decipere credentes. Hec ibi. Talia iuramenta contingunt multipliciter. scilicet emendo et vendendo. Secundo aliquid sibi permittendo. Tertio in verbis decipiendo. Primo emendo: hodie enim completum est illud Apoc. xvij legitur quod nemo potest emere vel vendere nisi habeat characterem bestie: per bestiam significatur diabolus: cuius imago est falsitas: et character falsa mendacia et iuria. Idem dicit Baymundus. Quoties causa decipiendi iurant vel mentiuntur scienter: peccant mortaliter et tenentur ad restitutionem siue in paruo siue in magno. Nam cum aliquis vult aliquid vendere: et iurat per deum viuum quod non vult rem istam aliter dare: et iurat sic mentiendo contra mentem suam peccat mortaliter quotiens iurat. Sic et e converso qui debet illam rem emere: si dicit per deum non amplius velle dare pro illa re quam intantum: et si intendit plus dare: et loquitur contra mentem suam et iurat sic mentiendo: peccat totiens quotiens iurat. Quot talia peccata committuntur ab aliquibus qui semper consueverunt nec emere nec vendere nisi iurando et mentiendo sic dolose et fraudulenter iurant suam rem meliorem esse quam sit. Insuper aliqui iurant in paruis rebus deceptorie qui vendunt clearia poma vel pira panes vel alleca: vel etiam rustici qui vitulos vel oues vendunt qui quandoque falsa iuramenta committunt ad decipiendum proximos suos: ut multa lucratur: cum tamen quilibet christianus pro regno vel toto mundo iurare non deberet. Contra quos Ecc. xxvij. Vir multum iurans replebitur iniquitate. Secundo fit false aliquid permittendo. Quot iuramenta fiunt que iurantes minime implere intendunt. Sic iurant milites quandoque ascribuntur militie: quod volunt tueri orphanos et viduas. Sic iurant scabini quod volunt tueri ecclesiam dei: et spoliatores et incendiores earum suspendere. Sed par-